

RECURSOS RETÒRICS

Fònics

Addició o supressió: Afèresi / Apòcope

Repetició : Al·literació / Cacofonia/ Homofonia / Onomatopeia / Paronomàsia

Permutació: Anagrama / Palíndrom

Morfosintàctics

Addició o supressió: Asíndeton / El·lipsi / Encavalcament/ Enumeració / Epítet / Gradació / Pleonasme / Polisíndeton / Redundància

Repetició: Anàfora / Concatenació / Paral·lelisme

Substitució / permutació: Hipèrbaton / Quiasma

Lèxico-semàntics

Addició o supressió: Al·lusió / Antítesi / Antonomàsia / Apòstrofe / Aposició/ Comparació / Hipèrbole / Retrat / Sinestèsia / Símil

Substitució: Al·legoria / Eufemisme / Ironia / Interrogació / Metàfora / Metonímia / Mite / Oxímoron / Paràbola / Paradoxa / Personificació / Prosopopeia / Sinècdoque / Símbol

~~~~~

Adagi: Formulació que resumeix breument un principi moral o una observació de caràcter general. També s'anomena màxima o sentència.

Afèresi: Supressió de fonemes o síl·labes inicials de mot.

Quim, per Joaquim

Aforisme: Frase breu que resumeix un principi filosòfic o moral, sense argumentar-lo. Màxima. Dita popular

Al·legoria: Expressió paral·lela d'una sèrie d'idees reals i d'unes altres de figurades, que desenrotllades totalment, es refereixen a una mateixa cosa.

En aquest versicle del Llibre d'Amic i Amat, Ramon Llull fa correspondre les atencions que exigeix un malalt amb les virtuts que l'Amic voldria tenir:

"Malalt fou l'Amic, e pensava en l'Amat: de mèrit lo peixia, e ab amor l'abeurava, en paciència lo colgava, d'humilitat lo vestia, ab veritat lo metjava."

Al·literació: Repetició d'un mateix so vocàlic o consonàntic dins una paraula o un enunciat. Pot produir eufonia o cacofonia.

"A peu, i a poc a poc, anem pujant."

Gabriel Ferrater

Al·lusió (perifràstica): Expressió que s'utilitza per referir-se a algú o a alguna situació o fet, sense anomenar-lo directament.

Anàfora: Repetició d'una o diverses paraules sintàcticament dominants al començament de dos o més enunciats successius.

"A Déu coman, bella, vostres beutats;

...

A Déu coman vostre amorós esguard

...

A Déu vos don, eras, puix que eu me part."

Jordi de Sant Jordi

Anagrama: Paraula formada a partir de les lletres d'una altra paraula, ordenades de diferent manera.

La Sinera d'Espriu, a partir d'Arenys

Antítesi: Contrast de dues idees, dues expressions o dues paraules de significació oposada:

"Sense moure'm

sóc dintre i fora de la plaça nua." *Tomás Garcés*

Antonomàsia: Consisteix a substituir un nom propi per un de comú o a l'inrevés.

Un 'Rafael' (per 'un gran pintor')

L'Apòstol (per 'sant Pau')

Apòcope: Supressió de fonemes finals d'una paraula.

Anton, per Antoni; Montse, per Montserrat

Aposició: Consisteix en juxtaposar una o més paraules a una altra o unes altres, de la mateixa categoria gramatical, de la manera que la segona exerceixi una funció explicativa.

Oh Cloris -l'aimada de coses no vistes-

atura l'hivern amb el somris teu! *Miquel de Palol*

Apòstrofe: Invocació durant el discurs a un ésser real o imaginari amb finalitat interpel·ladora.

"Oh cors donós, net de frau i delictes !,
prenets de més pietats, bella dona,"

Jordi

Jordi de Sant

Asíndeton: Omissió de les conjuncions bo i accelerant el ritme de la frase:

"Aquesta meva pobra,

bruta, trista, dissortada pàtria." *Salvador Espriu*

Cacofonia : Efecte acústic desagradable, provocat per la repetició de sons.
Contrari d'eufonia.

Comparació: Presentació d'un fet real (subjecte, objecte, qualitat, procés ...) com a igual a un altre a base d'una semblança real o imaginària, a fi de fer més entenedor el significat del primer.

"Com la gavina de la mar blavosa
que en la tranquil·la platja fa son niu;
...
l'alegre barraqueta valenciana
s'amaga entre les flors." *Teodor Llorente*

Concatenació: Repetició d'un mot d'una frase o d'un vers, en el segment, a la qual segueix una successió de repeticions. Es tracta d'una seqüència d'anadiplosis, relacionades.

Encavalcament: Desacord que es produeix entre la pausa final del vers o del primer hemistiqui i la pausa sintàctica de manera que la frase acaba en el vers o hemistiqui següent.

"Esposa
fèrtil d'enginy gosat
seré. L'amor com una rosa
sola. Per àrbitre,
llibertat." *Clementina Arderiu*

El·lipsi: Figura que consisteix a suprimir una o més paraules d'una construcció gramatical, que s'han de sobreentendre pel context.

Enumeració: Presentació successiva i ràpida d'una sèrie d'idees referides sempre a la mateixa cosa.

"Luard, cos rebaixat, fortor d'esquer,
peus seguidors de totes les tresqueres,
cridaire, mentider i home de bé,
Luard, el mariner! "

Epítet: Adjectiu que subratlla una qualitat inherent a la cosa expressada pel substantiu.

"La veig en fosca nit i en lluna clara" *Tomàs Aguiló*

Eufemisme: Substitució d'una paraula o expressió considerada vulgar, malsonant, desplaent o inconvenient per una altra, pretesament més adequada.

Gradació: Exposició successiva i en ordre progressiu, generalment ascendent, de mots que precisen o amplifiquen la significació dels anteriors.

Hipèrbaton: Alteració de l'ordre lògic gramatical de les paraules o de les frases.

"No la cançó perfecta sinó el crit
que invoca Déu és necessari." *Joan Vinyoli*

Hipèrbole: Deformació de la veritat mitjançant l'exageració.

Diu Joan Perucho, referint-se a una mena de personatges monstres: "a l'estiu, ajaguts damunt la terra en posició supina, es feien ombra amb la planta dels peus."

Homofonia: És la identitat fonètica entre dues paraules o expressions de significat diferent.

Conill, per què tems el temps? *Pere Quart*

Interrogació retòrica: Afirmació en forma de pregunta la qual pregunta porta implícita la resposta. La finalitat és acostar l'autor al lector, fent-lo identificar amb els seus interrogants.

"Quin delirós ha pensat mai que trobaria
la primavera en el desert?" *Josep Carner*

Ironia: Figura que consisteix a considerar, aparentment, vertadera i certa una afirmació evidentment falsa. El que es diu és el contrari del que es vol dir.

«El valent soldat, va fugir de la batalla».

Metàfora: Identificació poètica entre un element real i un d'irreal quan només el segon és present en el discurs literari.

"Quan amb son preciós robí
l'aigua d'itxosa tocà
ab vislumbres la il·lustrà
de resplendor carmesina."
F. V. Garcia referint-se a la boca

Metonímia: Consisteix a designar una cosa amb el nom d'una altra amb la qual manté alguna de les relacions següents:

El lloc d'origen pel producte:

Porta'ns un **alella** (un alella per vi d'Alella)

L'autor per l'obra:

He comprat un **Picasso** (Picasso per un quadre de Picasso)

La marca pel producte:

Es va comprar un **Renault** (Renault per cotxe de la marca Renault)

L'instrument per la persona que l'utilitza:

Avui he conegut la **ploma** més important de França (la ploma per l'escriptor)

Mite: Fet, personatge, idea que, més enllà del temps i de l'espai, assoleix un valor universal en un context cultural, independentment de la seva inclusió en una obra literària, i es converteix en un referent per a la conducta humana de la col·lectivitat.

Onomatopeia: Imitació dels sons naturals mitjançant fonemes.

"Tots els migdies zumzeig de mosques" *Segarra*

Oxímoron: Es col·loquen en contacte paraules de sentit oposat que s'exclouen entre sí.

Obscura claredat
música callada

Palíndrom: Mot o frase que es pot llegir tant de dreta a esquerra que d'esquerra a dreta. [Roma / amor].

Paràbola: Al·legoria que conté un ensenyament moral.

Paradoxa: És la unió d'idees aparentment irreconciliables, però que en el fons presenten un enunciat veritable.

"Vàrem tenir la copa de la vida
arran de llavis, i bevent mories". *Joan Vinyoli*

Paral·lelisme: És un recurs sintàctic que consisteix a repetir una mateixa estructura en diverses frases seguides:

"No hi ha cap llac tan clar com els teus ulls
ni cap vent tan subtil com els teus dits".

Miquel Martí i Pol

Paronomàsia: Consisteix a col·locar en la frase dos mots que solament es distingeixen en algun fonema:

"Colom mira l'Atlàntic sense mida." *Jacint Verdaguer*

O bé en la repetició d'un mateix mot que s'usa en un altre sentit:

"Tornaré a jugar a nines amb les nines
dels teus ulls ..." *S. Sánchez-Juan*

"Ara el sol no sol traïr." *J.M. de Sagarra*

Personificació i prosopopeia: Atribució de qualitats humanes a éssers inanimats:

"... riu i canta més fort que les onades,
i vencedor espolsa damunt les nuvolades
sa cabellera real."

M. Costa i Llobera, referint-se al pi de Formentor

Pleonasme: Repetició d'una paraula o d'una idea. Expressió redundant.

"ho vaig veure amb els meus ulls"

Polisíndeton: Intensificació de l'ús de conjuncions per tal de reforçar l'expressió:

"De sobte, a l'una, esperançant la vida,
la gent s'adreça com la mar revolta:
i corre, i es para, i torna a córrer, i crida,
i calla après, i tremolant escolta ..."

Àngel Guimerà

Quiasma: És una figura sintàctica que consisteix en la disposició creuada dels elements que formen dos sintagmes o dues frases:

"Collim la rosa de dia
i de nit el gessamí" *J. Carner*

Redundància: ús de paraules inútils per expressar un idea, perquè ja està prou ben expressada; i, en general, repetició.

"entra cap a dins"

Retrat: Descripció dels trets físics i de caràcter d'un personatge. Si la descripció és només del caràcter, parlem d'etopeia. Si és física, de prosopografia.

Símbol: Representació d'un concepte per un altre que el pot evocar per analogia:

"Dins la meva ànima en pau sóc el naufrag que en l'illa profunda
on reneix de la mar, súbitament reconeix
una pàtria d'antany."

Carles Riba identificant l'exili amb el naufrag

Sinècdoke: Figura que consisteix a estendre o restringir el significat d'un mot, prenent el tot per la part o la part pel tot; el gènere per l'espècie, o l'espècie pel gènere; el singular pel plural, o el plural pel singular, etc.

"S'han fet pel moro ports catalans?"

Sinestèsia: És l'associació de dos elements que provenen de camps sensorials diferents:

"Música cega." *Màrius Torres*
"Les llàgrimes sonores." *Pere Quart*
"Acolorida d'olors." *Jordi Sarsanedas*